

Asia: VN/28405/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ilmastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Asiantuntijalausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ilmastolain muuttamisesta

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua Ympäristöministeriölle Luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ilmastolain muuttamisesta.

Ilmastolakiin (423/2022) lisättiin maaliskuussa 2023 kunnan velvoite laatia ilmastosuunnitelma ja päivittää se vähintään kerran valtuustokaudessa. Suomen ympäristökeskuksen (Syke) viranomaistehtäväksi määrättiin päästöseurantojen tuottaminen kaikille Suomen kunnille.

Luonnoksessa hallituksen esityksestä Ilmastolain kunnan ilmastosuunnitelman laatimista koskeva velvoite ehdotetaan kumottavaksi. Suomen ympäristökeskuksen lakisäätteistä tehtävää päästötietopalvelun ylläpitäjänä jatkettaisiin.

Kuntien ilmastosuunnitelmista

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ilmastolain muuttamisesta heikentäisi kuntien ilmastotyötä ja vaikuttaisi siihen, ettei kaikkia kuntia saataisi suunnitelmallisen ilmastotyön piiriin. Kunnille osoitettava valtiontuki ilmastosuunnitelmien laatimiseen on välttämätön varsinkin pienille kunnille, joiden taloudelliset ja henkilöresurssit ovat vähäiset eikä tarvittavaa osaamista välttämättä organisaatiosta löydy. Myös vapaaehtoisesti suunnitelman laatineiden kuntien osalta työn jatkuvuus ja suunnitelmien säännöllinen päivittäminen on lakisäätteen velvoitteen puuttuessa epävarmempaa.

Kuntien ilmastosuunnitelmilla voidaan ohjata erityisesti taakanjakosektorille kuuluvia päästöjä sekä suoraan että välillisin keinoin. Alueellisen ilmastotyön suunnitelmallisuus tukee samalla Suomen kansallisten ilmastotavoitteiden saavuttamista. Suunnitelmallisuuden on todettu osaltaan edistävän merkittävästi päästövähennysten saavuttamista Hinku-verkoston liittyneissä kunnissa (Karhinen ym., 2021).

Ilmastosuunnitelmissa voidaan samalla järjestelmällisesti ja ennakkoiden huomioida myös julkiselle sektorille EU-sääntelyssä asetetut velvoitteet liittyen muun muassa energiatehokkuusdirektiiviin (EED) ja rakennusten energiatehokkuusdirektiiviin (EPBD).

Suoria vaikutuksia ehdotettavassa lakimuutoksessa kohdistuu lähinnä viranomaisten tehtäviin ja julkiseen talouteen. Ilmastosuunnitelmat työllistävät kuitenkin suoraan kotimaista työvoimaa, eli valtion kehitystyöpanokset jäävät kiertoon kotimaiseen talouteen. Kuntien ilmastotyö voi tuoda laajasti myös taloudellista hyötyä kuntiin suorien investointien ja pitkällä aikavälillä toteutuvien kerrannaisten tuotantovaikutusten muodossa. Suunnitelmissa tunnistettuja investointitarpeita tyydyttävät myös kotimaiset yritykset, jolloin suunnitelmatyö edistää myös välillisesti kansantalouden ja aluetalouksien kasvua.

Suorat vaikutukset ovat vähäisiä ja kohtuullisia verrattuna potentiaaliin päästövähennyksiin ja muihin ilmastotyötä edistäviin vaikutuksiin, joita kuntien ilmastosuunnitelmilla voidaan saavuttaa. Investointien talousvaikutusten huomioinnin jälkeen valtion tuen nettovaikutus valtiontalouteen on huomattavasti myönnettyä tukisummaa pienempi. Suorien päästövähennysten lisäksi kunnilla on merkittävä rooli kuntalaisten ja yritysten tekojen mahdollistajana ja niihin kannustavana, palveluja tarjoavana tahona.

Kuntien aluetuntemuksen hyödyntäminen tukisi Petteri Orpon hallituksen ilmastoon liittyvien elinkeinopoliittisten linjausten toteutumista. Kunnan elinvoiman edistäminen vihreän siirtymän myötä voi myös jäädä hyödyntämättä joiltakin kunnilta. Alueen yrityksille toimintaympäristön ennakoitavuus voi kärsiä.

Kuntien ilmastosuunnitelmat edistävät myös kansallisen ja EU-tasoisien ilmastopolitiikan toimeenpanon hyväksyttävyyttä alueellisten ominaispiirteiden sekä sidosryhmien tuntemuksen ja huomioinnin myötä (Kivimaa ym., 2023). Alueellisessa ilmastotyön suunnittelussa ja suunnitelmallisessa toteutuksessa kansallisen ilmastopolitiikan toimeenpanon oikeudenmukaisuuteen liittyvät kysymykset voidaan huomioida monipuolisemmin. Ilmastosuunnitelmavelvoitteen poistamisen myötä heikennetään samalla Ilmastolain 2 §:n tavoitetta ilmastotoimien oikeudenmukaisuusvaikutusten arvioinnin varmistamiseksi.

Päästölaskennasta

Luonnoksessa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ilmastolain muuttamisesta kuntien vapaaehtoista ilmastotyötä tuettaisiin jatkamalla Suomen ympäristökeskuksen lakisääteistä tehtävää toimia kuntien päästötietopalvelun ylläpitäjänä. Lakisääteisen tehtävän jatkuminen on erityisen tärkeää huomioiden se, että Tilastokeskus on vastikään lopettanut alueellisen kasvihuonekaasupäästötiedon tuotannon olettaen, että Syke tuottaa tietoja. Suomen ympäristökeskus katsoo, että lakisääteisen tehtävän jatkaminen varmistaisi, että kunnilla olisi jatkossakin käytössään työkalut suunnitelmalliseen ilmastotyöhön.

Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämä päästölaskentapalvelu on kansainvälisesti ainutlaatuinen. Laskentaa toteuttavien asiantuntijoiden osaamista tulisi vahvistaa ja viedä käyttöön myös Suomen ulkopuolelle maihin, joissa on halu rakentaa Suomea vastaava alueellinen kasvihuonekaasupäästöjen seurantajärjestelmä. Julkisen sektorin toimijoiden lisäksi laskentapalvelu on laajasti käytössä yrityksiä palvelutuotannossa. Laskennan oheistuotteena tuotetaan myös tietoa ilmastointidikaattoreista sekä seurantatietoa muun muassa Liikenne- ja viestintäministeriölle ja Työ- ja elinkeinoministeriölle. Näiden vuoksi palvelun ylläpitoa ja kehitystyötä tulisi resursoida entistä enemmän supistamisen sijaan.

Ottaen huomioon vapaaehtoisiaakin ilmastotoimia tekevien kuntien määrän, omien kuntakohtaisten laskelmien teettäminen maksaisi moninkertaisesti verrattuna kansallisesti keskitettyyn laskentamalliin. Saman kuntien välillä vertailukelpoisen tiedon kerääminen ja koostaminen kuntien voimavaroilla olisi myös hyvin haastavaa toteuttaa. Päästötietopalvelu tuottaa menneen kehityksen seurantatietoa ja ennakoivaa arviointia sekä kunta-, maakunta-, ELY-alueille ja mahdollistaa myös analyysejä Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisen seuraamiseksi.

Esityksen mukaan Suomen ympäristökeskukselle (Syke) ei esitetä resursseja päästötietopalvelun ylläpitämistä varten. Syke on pystynyt tekemään päästölaskentaa Life IP Canemure-hankkeen turvin, mikä loppuu tänä vuonna. Jatkossa päästölaskennalle ei ole osoitettavissa rahoitusta. Tämän takia Syke katsoo, että päästötietopalvelun ylläpitokulujen kattamiseen tarvitaan ilmastolaissa aikaisemmin esitetty 50 000 euron voimavaratarve Sykelle.

Johtaja Jyri Seppälä

Ryhmäpäällikkö Laura Saikku

Saikku Laura
Suomen ympäristökeskus SYKE - Kunnat ja alueet/Ilmastoratkaisut